

nap jelentőségét, majd *Marton Károly* üzemigazgató és *Bakonyi Zoltán* szaktanácstag helyezték el a megemlékezés koszorúját a szobor talapzatán.

Dudaron december 4-én délután az üzem vezetősége műszaki tanácskozást tartott, ahol *Bencsik Gábor* főmérnök mondott Borbála-napi köszöntőt. Este 18 órakor a *zirci apátsági templomban* tartották a Borbála-napi szentmisét.

Jármai Ervin

Szent Borbála napján

Szénbányászok illúziók nélkül

Nem kilátástalan a felszámolás alatt álló *Veszprémi Szénbányák* helyzete, – hangsúlyozta *Szabó Iván* ipari és kereskedelmi miniszter *Várpalotán*, a bányászok védőszentjének, *Szent Borbálának* ünnepén.

A miniszter azért persze nem keltett illúziókat a bányászokban. Véleménye szerint a várpalotai bánya bezárása a jövő év végén elkerülhetetlen, s a dudari bánya is – kitéve a piaczgazdasági körülményeknek – legfeljebb csak vállalkozásként tartható fenn a későbbiekben.

Nem hagyott kétséget afelől sem, hogy külön alkura most már – az ÉT-megállapodás után – a szénbányászatban sincs lehetőség. Elképzelhetetlen a szénáremelés, mert az emiatti energiaár-emeléssel a lakosság és az ipar nem terhelhető.

Szabó Iván szorgalmazza az erőművek és a bányák összevonását is. Véleménye szerint ez ugyan a *Magyar Villamos Művek Rt-nek* mintegy 2 milliárdos veszteséget jelentene, ám csak így valósíthatók meg a tervszerű bányabezárások. Ellenkező esetben a még több kárral járó bányafelhagyások következnenek be.

A Szent Borbála-napi ünnepség előtt az ipari miniszter fórumon találkozott a térség ipari vállalatainak vezetőivel, ahol elmondta, hogy a gazdasági kabinet elfogadta a hosszú távú iparpolitikai koncepciót, mely ha egy évvel korábban született volna meg, előbbre tartana a magyar ipar is.

- tóth -

(Átvéve a *Napló* 1992. december 5-i számából.)

A budapesti Szent Gellért-hegyi sziklatemplom és bányászati helyreállítása

**Tasnádi Tamás okl. bányamérnökkel, okl. építőmérnökkel
(Bányászati–Energetikai–Környezetvédelem Tervező és Szolgáltató
Kft. Budapest) beszélgetett erről Kárpáty Lóránt okl. bányamérnök,
a BKL Bányászat szerkesztője**

Kárpáty Lóránt (KL): Szakmai és egyházi körökben köztudott, hogy önként vállalt társadalmi munkában Te voltál a *budapesti Szent Gellért-hegyi sziklatemplom* bányászati helyreállításának tervezője és a helyreállítási munkák egyik irányítója. Ebben a templomban tartotta az *Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület* december 4-én *Szent Borbála*, a bányászok védőszentje emléknapján az 1992. évi központi megemlékezést,

amelyről az előzőekben részletesen beszámoltunk. Úgy véljük, hogy lapunk olvasóit érdekelni fogja, ha Vele, egyesületünk régi tagjával, a téma egyik legjobb hazai ismerőjével elbeszélgethetek a sziklateplom történetéről, majd bányászati jellegű helyreállításának szakkérdéseiről, és ezt a beszélgetést közöljük lapunkban.

Tasnádi Tamás (TT): Örömmel teszszek eleget kéréseteknek, és legjobb ismereteim szerint igyekszem akár a templom- és egyháztörténeti, akár a helyreállítási kérdésekre válaszolni, sőt néhány fényképpel megkísérlem mondanivalómat alátámasztani.

KL: Mikor és milyen körülmények között vetődött fel a sziklateplom újraindítása?

TT: 1989-ben a *Szent Gellért-hegyi sziklateplom* újraindítását alapvetően az országban végbement politikai változások, *II. János Pál pápa* 1991-re tervezett magyarországi látogatása és a magyar földön megrendezendő 1996. évi *világkiállítás* tette időszerűvé. A cél az volt, hogy a barlang – mint rendkívülinek minősülő szakrális és természeti érték – ne pusztuljon tovább, és betöltse azt a nemes szerepét, amelyre több mint 60 éve létesült (1. ábra).

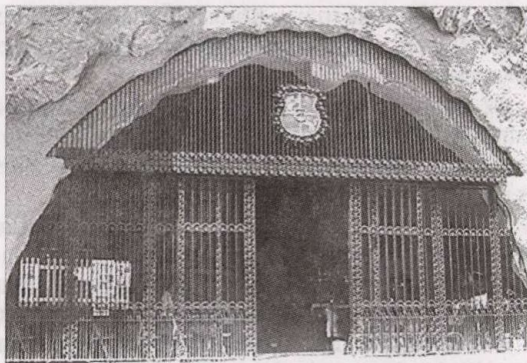
KL: Mit kell tudni a sziklateplom keletkezéséről?

TT: 1924 őszén katolikus zarándokcsoport indult *Lourdesba*, hogy a haza sorsának jobbra fordulásaért könyörögjön. Visszatértük után megalakították a *Szent Gellért-hegyi sziklateplom* (akkori elnevezéssel *Lourdesi Barlang*) Bizottságot. Céljuk az volt, hogy *kegyhelyet állítsanak Budapesten Szűz Mária, Boldogasszony Anyánk tiszteletére*. A kezdeti tervek szerint csupán a *Szent Gellért-hegy déli fokán ismert, ősi Szent Iván barlangot* kívánták a *lourdesi barlang mintájára* Magyarország Patrónájának, a *Patrona Hungariae-nak* felajánlani, de a látogatók várható nagy számára tekintettel már ekkor gondoltak egy *alagút létesítésére*, amely a kórus alól indulva, a *Duna felőli oldal teraszára* vezetett volna, onnan pedig a már meglévő lépcsőkön át a *Dunaparra*.

A gondolatot tett követte. Az 1925-ös esztendő zord telén megindultak az ország közeli bányáinak munkásai, hogy gyalog, szánokon, ingyen munkára jöjjenek: fűni, robbantani a kemény mészkövű *Gellért-hegy* kőzetét. A munka kivitelezését *Schmidt Miksa* vállalkozó haszon nélkül vállalta.

A bányászok először óvatosan leszedték a megrepedt, laza, de hatalmas súlyú sziklatömböket, hogy a templomban tartózkodás biztonságos legyen. Veszélyes munka volt ez korszerű biztosítószerkezet hiányában az omlásveszély miatt. Ezután indult meg az alagút kihajtása. Az ismételt mérések ellenére az alagút nem a teraszra, hanem a *Dunára lyukadt ki*. Nagy volt a bányászok ijedelmé, amikor az egyik robbantás után nem a terasz, hanem a Duna tűnt fel alattuk.

A *Ferenc József-híd* (a mai *Szabadság-híd*) mellett őrködő rendőr elbeszélését egy korabeli krónika a következőképpen örökítette meg: „... nagy dördülés után látta, mint tört ki a hegyből egy hatalmas lángnyelv, s látta, mint röpültek a kövek, szikladarabok szerte az útra. Mégsem tett feljelentést, mert érezte, hogy neki hallgatnia kell, mert tudta, hogy mindez *Máriáért*, a magyarok nagy Patrónájáért történik.” Az eset szerencsésen, baleset nélkül végződött.

1. ábra. A helyreállított sziklateplom díszrácsozata a pálos rend címerével (fotó: Albrecht Gyula)

Így az alagutat már a kórus előtt derékszögben meg kellett tömni, hogy kijuthasson a keleti teraszra, ahová már korábban, kizárólag dekoratív szempontból, kétkarú kőlépcsőt építettek.

Az alagút építése során érdekes tapasztalat volt, hogy az alagút közepe táján, a robbantások közben a sziklatömbök önmaguktól úgy váltak le, hogy sziklaoszlopokkal alátámasztott, templomszerű, boltozatos helyiség keletkezett, amely alkalmassá vált az oltár és nagyobb embertömegek befogadására.

Az ősi, természetes barlangnak lourdesi barlanggá való átalakítására szóló székesfővárosi hatósági engedély szigorúan megtiltotta a barlangnak minden nagyobb mérvű átalakítását, de leginkább az erősebb robbantásokat, nehogy a környezet képe megváltozzék, vagy a *szomszédos melegforrások* a robbantások következtében elapadjanak.

A munkálatok alatt egyes körök részéről aknamunka indult azért, hogy a sziklatemplom létesítését megakadályozzák. A főváros vezetősége – engedve a külső nyomásnak – két hónapi munka után *beszüntető végzést* hozott arra hivatkozva, hogy a barlang előtti tér külső képe a munkálatok következtében megváltozott. Ennek ellenére a templom ádáz ellenségei intrikájuknak nem tudtak érvényt szerezni, mert a felülvizsgálatra felkért *műszaki bizottság* – szenvedélyes viták után – azt állapította meg, hogy a Szent Gellért-hegy összeboruló sziklái teljes biztonságot nyújtanak a híveknek, és a műszaki munkálatokat (a robbantásokat is) a legnagyobb körültekintéssel és igen szakszerűen végezték el.

A sziklatemplom elkerülhetetlen építési költségeit a bizottság tagjainak csekély tagdíjai fedezték, és nagyobb pénzgyűjtés nélkül is fejeződött be. Az adományok mindig időben érkeztek, hol munkaerőben, hol anyagban. Így pl. a 12 m széles és 2,5 m magas, ókeresztény stílusú vasrácsnak és a kapuknak az elkészítését a *Diósgyőri Vasgyár* keresztényszocialista munkásai vállalták, a felszerelést a *budapesti MÁV-gépgyár* munkásai végezték el. A kész rács előtt azután elvonultak a vasmunkások tömegei, mintegy háromezren, és hitüket azzal fejezték ki, hogy kalapácaikkal kétszer gyengéden ráütve a rácsra, azt mondták: „Magyarország Nagyasszonya tiszteletére...”

1926. május 23-án, pünkösdvasárnap a templom első részének megáldása egész nap tartó ünnepség keretében zajlott. A sziklatemplom egyházi gondozását – a bizottság javaslatára – *Csernoch János bíboros hercegprímás* a *budai Kapisztrán Szent János* ferences rendházra bízta addig, míg a magyar alapítású *pálos-rend* hazai tartománya megalakul. A templomot a Szent Ferenc-rend tartományfőnöke, *P. Unghváry Antal* áldotta meg. A lourdesi minta szerint ruszkicai márványból készített *Szűz Mária szobrot* (*Vastagh György* alkotását) ötvenezer főt számláló gyertyás körmenet után *Glattfelder Gyula* püspök szentelte meg.

A Ferenc-rend a templom gondozását 1927 szeptemberéig lelkesedéssel végezte, ekkor azonban ultimátumszerű átirattal fordult a bizottsághoz, hogy a sziklatemplomot a hozzá tartozó részekkel (tehát a jövedelmet biztosító kegytárgyárúsító házzal együtt) adassa át a rendnek, mert különben nem tudják vállalni a gondozást. A bizottság nem volt felkészülve erre a hirtelen lépésre, de végül is 1927. szeptember 2-án elfogadta a gondozás lemondását, ami *három évre visszavetette a kegyhely lelki életét*.

1930-ban a templom már annyira szűknek bizonyult, hogy gondolkodni kellett a mielőbbi kibővítéséről. 1930 novemberében tehát ismét robbantották a hegyet. Két és fél hónap munkája, valamint 1228 robbantás kellett ahhoz, hogy az alsóbb szinten elkészüljön a *Magyar Szentek Panteonja* (2. ábra).

A bővítés terve kezdetben csak az volt, hogy a *limpiai kereszt* kis fülkéjét megszülestitik 3 méterrel. A székesfővárossal és a budapesti bányakapitánysággal is ilyen értelemben folytak a tárgyalások. (Közbevetőleg említem meg, hogy *Limpia*s kicsiny halászházroska a *spanyol* tengerparton, s az ottani feszülethez több csodatett fűződik. Eppen ezért

nagy nehézségekbe ütközött, hogy Magyarországnak engedélyt adjanak egy másolat elkészítésére.)

KL: A templom történetének elmondásakor többször tettél említést az omlásveszélyről. Mennyire volt ez megalapozott?

TT: 1925-ben, a munkák megkezdése előtt, a Szent Iván barlanggal kapcsolatban báró Nopcsa Ferencről, a Földtani Intézet akkori igazgatójától kértek földtani szakvéleményt. A szakértő veszélyesnek tartotta a barlangtemplom létesítését, megemlítve, hogy a barlang a robbantások hatására össze fog dőlni. Hála a szakszerű bővítési munkáknak, nem így történt, sőt az 1930–1931. évi, az eredetileg tervezettnél nagyobb bővítést is jól bírta a kőzet.

A bővített templomot 1931. május 25-én, ugyancsak pünkösdkor gróf Zichy Gyula kalocsai érsek és Horváth Győző püspök szentelte fel úgy, hogy az új, alsó templomrészben, az ún. limpiasi főoltárnál az érsek, a felső templomban, a kegyoltárnál, a püspök egyidejűleg mondta a szentmisét.

KL: Hogyan alakult a továbbiakban a sziklateplom története?

TT: 1933–1934. évben a barlangtemplomhoz hozzáépítették a Dunára néző tornyos kőkolostort. 1934. május közepén ebbe költözött az a 16 lengyel származású Pálos-rendi szerzetes, akikkel a rend a II. József-féle rendfeloszlítás miatti (1786) 150 éves száműzetés után újra elkezdhette munkáját.

A II. világháborút és az ostromot csodálatosan, különösebb megrázkódtatás nélkül vészelte át a sziklateplom. Kisebb belövések érték ugyan a fecskéfészekszerűen a hegyoldalhoz simuló kolostort, de ezeket hamarosan kijavították. A templom egészen 1951-ig, a szerzetesrendek Rákosi-féle feloszlításáig működött, utána bezárták. Ha csak bezárták volna! 1951. március 26-án, húsvéthétfőn éjféltájban betörték az ajtókat az Államvédelmi Hatóság emberei, a templomi berendezéseket összetörték, és szinte a rend összes tagját letartóztatták. Az ún. Grósz-perben Vezér Ferenc szerzetest halálra ítélték, a többieket 5–10 évig terjedő börtönbüntetéssel sújtották. A templom bejáratát, a felső barlang nyílását azután az 1950-es években 2–2,5 m vastag betonfallal lezárták.

KL: Itt volna a helye, hogy néhány gondolatot ejtsünk magáról a pálos rend történetéről.

TT: A pálos rendnek, az egyetlen törzsökös magyar szerzetesrendnek az eredetét a Mecsek erdőségeiben kell keresnünk. Bertalan pécsi püspök 1225-ben összegyűjtötte a környék remetéit, és közös életszabályt adott ki számukra. Özseb (+ 1270) esztergomi kano-nokból lett remete 1250 körül a Pilisben élő remetéket gyűjtötte össze, és elkérte a Bertalan püspök által írt életszabályokat az akkor már a pécsi Szent Jakab kolostorban élő szerzetesektől.

Özseb származásáról csak annyit tudunk, hogy szülei Esztergomban élő nemesek voltak. Az esztergomi egyházmegye papjai közé lépett, kanonok lett, de a tatárjárás után, 1246-ban Vancsai István esztergomi érsek elé terjesztette azt a szándékát, hogy vezeklő áldozatul a pilisi hegyekbe vonul remetééletre. Az érsek áldásával, zárándokbottal a kezében járta Pilisszántó környékét, míg – a legenda szerint – egy éjjel látomása volt. Bolygó lángocskákat látott kigyulladni az erdőben, majd észrevette, hogy a lángocskák egy-

2. ábra. A Magyar Szentek Panteonja a Szent Erzsébet oltárral (fotó: Ébner Ferenc)

más felé mozognak, és szép, tüzes golyóba olvadnak össze. Ez a látomás azt a gondolatot keltette benne, amelyet egy égi szózat is megerősített, hogy *Isten a különélő remetéket kolostori életre akarja összegyűjteni*. Így *Özséb és társai* a Pilis hegységben a *Szent Kereszt* tiszteletére kis templomot és kolostort építettek, s ebből fejlődött ki a *Pilisszentkereszt* nevű, ma is meglévő helység.

Özséb 1263-ban *Rómába* ment, és ott egy részletesebb *regulához* (szerzetesi életszabályhoz) igyekezett elnyerni a pápai jóváhagyást *Aquinói Szent Tamás* segítségével. Az alakuló rend *Remete Szent Pált* tekintette szellemi atyjának, későbbi kisugárzó központja a *budaszentlőrinci kolostor* volt. Ezt már *Özséb* nem élhette meg. Bár a szentéletű szerzetes hivatalosan máig sem lett *boldoggá avatva*, tekintélyes egyházi írók (köztük *Pázmány Péter* is) a boldogok közé sorolták.

1308-ban *Gentilis bíboros*, pápai követ látogatásakor kapta meg a pálos rend a működési engedélyt, egyúttal az új rend *Károly Róbert* oldalára állt, és ezzel biztosította magának az *Anjouk* nagyvonalú támogatását. 1319-ben *Lőrinc generálissal* kezdődött a pálosok aranykora. *XII. Benedek pápa* kötelezővé tette számukra a fehér kázmza viselését. Kolostoraik száma 1327-ben már meghaladta a félszázat. *Nagy Lajos*, a pálosok nagy barátja, *Velencétől* megszerezte a rendnek *Remete Szent Pál földi maradványait*, melyet 1381-ben helyeztek el a *budaszentlőrinci kolostorban*. *Zsigmond* és különösképpen *Mátyás király* szintén a pálosok nagy jótevőinek számítottak. A rend eközben fokozatosan elhagyta a remeteéletet, és – a kúnotkat térítgetve – a domonkosokkal együtt bekapcsolódtak a lelkipásztorkodásba.

A rend külföldön is gyökeret eresztett: *Németországban* (1340), *Lengyelországban* (*Czestochowa*, 1384), *Ausztriában*, *Dalmáciában*, *Franciaországban* és az *Ibériai félszigeten* (1493) alakultak közösségeik. A mohácsi vész idején hazánkban 43 perjelségük volt. A pálos közösség virágzásának itthon a török pusztítás vetett véget. A török ellen a pálosok is fegyvert ragadtak. *Visegrádról* a *Szent Koronát* a *márianosztrai pálosok* mentették meg. 1600 körül magyar földön mindössze hat kolostoruk maradt.

A rend megújulásért sokat tett *Pázmány Péter*. Az idők követelményeihez alkalmazkodva a pálosok a XVII. század végén *Pápán* és *Bécsűjhelyen* iskolát nyitottak. A *nemzeti irodalom* művelése szinte kezdettől jellemezte tevékenységüket: a bibliafordító *Báthori Lászlótól* kezdve (+ 1456), *Gyöngyösi Gergelyen* keresztül (+ 1528) *Ányos Pál*ig (1756–1784), *Virág Benedekig* (1752–1830) és *Verseghy Ferencig* (1757–1822). A jezsuitákon kívül pálos tudósok tanítottak a híres *nagyszombati egyetemen* is.

1786-ban *II. József* 37 magyar pálos kolostort szüntetett meg, Lengyelország földarabolása után pedig *Frigyes porosz király* a neki juttatott térségben 1810-ben oszlatta föl a pálos kolostorokat. 1818-ban az orosz cár az orosz gyámság alá került legyel terület kilenc kolostorát szüntette meg, 1864-ben *II. Sándor* cár parancsa az összes lengyel pálos kolostort bezárásra ítélte, csak a *czestochowai* és a *krakkói kolostor* maradhatott meg. Erdélyben a XIV–XVIII. században 11 kolostor működött.

Több sikertelen próbálkozás után (1866, 1922) lengyel segítséggel 1934-ben a Gellért-hegyi kolostorban és sziklatemplomban, 1935-ben *Pécs*en, 1940-ben *Pálosszentkúton*, 1944-ben *Soltvadkerten*, 1945-ben a *mecseki Szent Jakab-hegyen* kezdte el újra a rend a közösségi életet. 1950-ben 40 volt a rendtagok száma. 1989-es adatok szerint a pálos rend 24 házában az egész világon 353 szerzetes élt. Központi kolostoruk lengyel földön, *Czestochowában* található (*Jasna Góra*). A magyar rendtartomány központja *Pécs*en működik, napjainkban a magyar pálosok száma 14.

Talán még a rend történetéhez annyit fűzök hozzá, hogy az alapító szerzetesek példaképül választott *Remete Szent Pál*ról az egyháztörténelem azt jegyezte fel, hogy a *Decius császár* alatti keresztényüldözéskor (Kr. u. 249–251) élt 16 éves egyiptomi ifjú az üldözés elől a *thébai sivatagba* menekült. Egy sziklabarlang otthont, egy pálmafa árnyé-

kot és gyümölcsöt, egy kis forrás pedig italt adott neki. Egész életét imádságban és magányban töltötte. A legenda szerint élete utolsó 60 évében egy holló hozott neki naponta fél kenyert, sírját pedig két oroszlán ásta meg. Ezért szerepel a *pálos rend címerében* a pálmafa a kenyeret hozó hollóval és a két oroszlánnal.

KL: Visszatérve a sziklatemplomhoz, ha jól vettem ki a szavaidból, a sziklatemplom két részből áll. Magyarázd meg ezt kicsit bővebben!

*TT: Szívesen. A feltemplomi rész az ún. lourdesi kápolna, ami a Szent Gellért-tér felől nyíló, természetes, egykori Szent Iván barlang. Kialakulásában kétségtelenül szerepe volt a víz oldó hatásának, de az üreget nagyobb részben a tenger hullámai, majd a folyóvizek mosták ki, és ezért az *eróziós barlangokhoz* kell sorolnunk, tehát keletkezését tekintve *abráziós-korróziós köfülkének* nevezhetjük. A barlangfülke 120 m magasan fekszik a tenger színe felett, és a triász karni emeletének földolomitjába, valamint az eocén kori priaboniai emelet bryozóds márgájába hatol.*

Az *altemplomi* részt 1925–1926-ban, valamint 1930-ban mesterségesen, bányászati módszerekkel, fúrás-robbantással alakították ki.

KL: Tudomásom szerint a sziklatemplom egyházi kezelésbe történő visszaadása előtt Te az elsők között léptél a barlangba. Milyen kép fogadott ott?

TT: 1989. július 5-én került erre sor. Elmondhatom, nem kis elfogódottsággal léptem be, mert előtte 40 évvel a szüleimmel, kisgyermekként jártam ott utoljára.

A sziklatemplom helyreállításával, újraindításával kapcsolatban *P. Árva Vince* pálos rendi szerzetes, akkor *márianosztrai plébános*, a helyreállítás megszervezésével megbízott egyházi referens hívott össze helyszíni szemlét.

A templom külső és belső részén egyaránt a karbantartás hosszú ideje tartó teljes hiánya volt megállapítható, amely a belső barlangi részekben az erőszakos pusztítással is párosult. A helyszíni szemle tapasztalatait úgy lehet összefoglalni, hogy a barlang akkori állapotában *veszélyesnek, de helyreállíthatónak* minősült.

Életveszélyes állapot állt fenn a barlang előtti téren is, ahol láthatók voltak a leszakadt, többmázsás kövek. Erre a körülményre hivatkozva tettünk javaslatot arra, hogy a barlang helyreállításának megkezdése előtt a barlangon belül és kívül barlangász szakemberek közreműködésével végezzenek *előzetes veszélytelenítést*, amely a meglazult, mállott, omlásveszélyes kődarabok eltávolítását jelenti. A barlang külső részének gyors, előzetes veszélytelenítését indokolta az a körülmény is, hogy már a barlang megnyitása előtt, a *barlang előtti szabadtéren* szentmisék tartását tervezték.

A helyszíni szemle alapján készített *szakvéleményemben* a sziklatemplomban elvégzendő, állékonyaságot biztosító munkák sorrendjét a következőkben foglaltam össze:

- a templom bejárata feletti külső kőzetek állékonyaságvizsgálata, az élet- és vagyónbiztonság érdekében teendő intézkedések számbavétele;
- a bejárat mögötti fő templomhajó, a természetes *Szent Iván barlang* kőzetállékonyasági vizsgálata, különös tekintettel a fedükkőzet állapotára;
- az 1950-es években létesített, a templom lezárását szolgáló, a Gellért Szállóra néző 2–2,5 m vastag betonfal eltávolítása, melyet előzzön meg a betonfal feletti kőzetperem állékonyaságának vizsgálata és a perem esetleges megtámasztásához szükséges biztosítószerkezet kialakításának javaslata;
- a barlang oldalhelyiségeinek állékonyaságvizsgálata.

Az üreg lezárására beépített, 2–2,5 m vastag betonfal eltávolításának technológiájával kapcsolatban leszögeztem, hogy a robbantással történő bontás nem vehető számításba, mert a robbantással együtt járó kedvezőtlen szeizmikus és dinamikus hatások sem a barlangra, sem külszíni környezetére nem engedhetők meg. Ezért a fal bontását kézi fejtőkalapáccsal és csak fúrómunkát igénylő repesztéssel javasoltam.

Szakvéleményemben a helyreállítás munkaszükségletét és a várható költségeket is mérlegeltem. Arra az álláspontra jutottam, hogy az *első ütemben* a mesterségesen kialakított, az ún. *altemplomi részt célszerű helyreállítani*, tekintettel arra, hogy ezt a részt viszonylag kevesebb munkával és kisebb költségráfordítással néhány hónapon belül működésképpé lehet tenni.

KL: Mikor kezdődhettek meg az egyházi szertartások a sziklatemplom előtti téren?

TT: Miután 1989. augusztus 5-én egyházi kezelésbe került a sziklatemplom, 1989. augusztus 27-én P. Árva Vince ezrek jelenlétében celebrálta az első szentmisét a templom előtti térségen. Így kezdődött el ismét a sziklatemplom hitélete és egyben a helyreállításához szükséges hívői adományok gyűjtése.

A szabadtéri misék a tél beálltaig folytatódtak, s ekkor átmeneti megoldást kellett találnom. Nekiálltam tehát gyermekeimmel az *altemplomi* részen lévő, ún. *limpiai kápolnát* és az oda vezető útvonalat *lekopogózni*. A meglazult, omlásveszélyes részeket ennek alapján eltávolítottuk, az ellenőrzéseket időről-időre megismételtük.

KL: Ekkor már volt odahelyezett lelkipásztor a sziklatemplomnak?

TT: Erre nem volt sajnos lehetőség, mivel a templomhoz épített korábbi kolostorban még az Állami Balettintézet diákokthona működött.

KL: Hogyan alakult a továbbiakban a templom helyreállítása?

TT: 1990 tavaszára az adományok lehetővé tették a komolyabb helyreállítási munkák elkezdését. Személyes kedvező tapasztalataim alapján az *egri GEOÉP Kft-t* javasoltam a *munkák kivitelezőjének*. Ezt a javaslatomat az egyház elfogadta, és az altemplom helyreállítási munkáit a GEOÉP Kft-re bízta, melynek mozgatója Varga Lajos bányamérnök.

A környezet földtani sokszínűségéből adódóan nagyon kis szilárdságú, mállott kőzetállapotokkal is találkoztunk, amikor a közetpilléreket *körbe kellett köpenyezni*, a *közetthorgonyok tucatjait kellett beépíteni*, *cementhabarcsos és műgyantás injektálásokat* kellett végezni. Volt olyan hely is, ahol betontégla-aláfalazást kellett alkalmazni. A helyreállítás alapelve tehát az volt, hogy a követszilárdság növekedjék, az üreg állékonysága fokozódjék.

Érdekességeként említem meg, hogy ebben az altemplomi részben működött korábban a *Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet karszvízmelegfolyeló állomása*. Ezért a terem vastagon, több rétegben *ki volt meszelve*. A helyreállítás löttbetonos védelméhez ennek a mészkeregnek az eltávolítását feltétlenül meg kellett oldani. A mechanikus (gépi) levésés a nagy felület és a véséssel együtt járó kedvezőtlen rezgési hatások miatt nem volt javasolható. A mészréteg eltávolítását ezért *vegylet* kellett megoldani. 80 bar nyomású vízzel a teljes felületet lemostuk, átáztattuk, majd többszáz liter *20%-os ételecet*et permeteztünk fel, időt hagyva az oldási kémiai folyamatnak. Végül ismét nagynyomású vizes lemosást alkalmaztunk, s így tiszta, a löttbeton felvitelére alkalmas közetfelületet kaptunk.

Külön kell megemlíkeznem dr. Ferencz Csaba okl. villamosmérnök, egyetemi tanár munkásságáról, aki az altemplom *villamos terveit* készítette el, de a villanszerelési munkákat is irányította, sőt részben maga is végezte. Széles szakmai ismerősi köre és tekintélye révén a *kábelek, a szerelési anyagok zömét a gyártóktól adományként* kapta meg a sziklatemplomhoz.

Kiváló segítőársunk volt a felügyelet és az engedélyezés hatósági jogkörét ellátó *Barlangtani Intézet* és annak akkori vezetője, dr. Tardy János, aki jelenleg a *Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium helyettes államtitkára*.

A teljes altemplomi rész végül egy, anyagában *színezett*, a természetesség illúzióját keltő *löttbetonos felületbevonatot* kapott. Ezzel az altemplom helyreállítása mintegy *3 M Ft értékben* befejeződött.

1990 nyarán, az iskolaév befejezésekor a *Művelődési és Köznevelési Minisztérium az Állami Balettintézet diákokthonát elköltöztette, és visszakaphatta a kolostort a pálos rend*.

Az attemplom megáldását és a Széchenyi Társaság által ajándékozott oltár felszentelését 1990. október 13-án Angelo Acerbi pápai nuncius végezte. Az oltár a pécsi Zsolnay-gyárban készült Sikota Győző iparművész tervei szerint pirogránitból és eozinból.

Kegyelttel szeretnék itt megemlékezni néhány Esztló Zoltán okl. bányamérnök kollégámról, akivel a Központi Bányászati Fejlesztési Intézetben hosszú éveken át együtt dolgoztam, s akinek hirtelen megszakadt élete utolsó napjaiban éppen ennek az attemplomi résznek speciális ismereteket igénylő szellőztetési, klimatizációs kérdéseire kértem a segítségét. Ő a helyszínt megvizsgálta, és a szükséges vizsgálatokat kijelölő szakvéleményt elkészítette, melyet utolsó találkozásunkkor még nekem átadott.

KL: Az előbb említetted az attemplom térségében volt karsztvízmegfigyelő állomást. Tulajdonképpen a bezárás közel 40 éve alatt milyen tevékenység folyt a sziklatemplomban?

TT: Az 1951. évi bezárás és az 1960-as évek eleje közötti időszakot ebből a szempontból személy szerint nem ismerem. Az 1960-as évek elejétől a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet (VITUKI) ottani munkásságáról dr. Kessler Hubert egy dolgozatban számolt be. E dolgozat szerint a végzett vizsgálatok legfontosabb célja a Budapest főrdőváros fejlesztési terveivel szorosan összefüggő, termálkarsztvíz eredetű gyógyfürások hidrológiai sajátosságainak, mennyiségi és minőségi változásainak és a változások törvényszerűségeinek a feltárása volt. A VITUKI 1962-ben vízszintészlelés végett olyan fúrást létesített a barlangban, amely vízkivétel nélkül a folyamatos, zavartalan mérés céljaira alkalmas. Az erősen repedezett kőzetet harántoló és a termálkarsztvíz főtömegével jól érintkező fúrás befejezése után felmerült az a gondolat, hogy – tekintettel a környék rendkívül érdekes vízföldtani viszonyaira és magának a barlangnak kedvező adottságaira – egyéb, a termálkarsztvízzel kapcsolatos műszeres vizsgálatokat és kísérleteket is lehet itt végezni. Kedvező adottság többek között az is, hogy a barlang – más karsztbarlangokkal ellentétben – impermeábilis (átnemeresztő) kőzetben (szaruköves breccsában) alakult ki, és ezért a csapadékot sem ereszti át. Csaknem 1000 köbméteres, természetes körülhatárolt légterével és központi fekvésével lehetőséget kínált korszerű észlelőállomás létesítéséhez aránylag csekély beruházással.

A VITUKI a barlangban mélyített kutatófúrást a *hévíz eredet feltételezése* alapján indította, abban a reményben, hogy előbb-utóbb harántolja azokat a járatokat, amelyeken a termálkarsztvíz feltört, és ily módon a főkarsztvíztömeggel jól kommunikáló, tehát a karsztvízszint változásait jól követő észlelőfúrást alakíthat ki. A 30 m mély kutatófúrás igazolta is a feltételezést, sőt 6 m mélységben olyan üreget harántolt, amely a későbbi feltárás során minden kétséget kizáróan *termális eredetűnek* bizonyult.

A VITUKI észlelőállomásától függetlenül 1989-ben a Fővárosi Fürdőigazgatóság még raktárnak használta a barlang térségeit.

A fúrások helyéről ma már csak két fedlap tanúskodik a Limpiási kápolnában. Az oltár előtti, kisebb fedlap a két fúrást fedi el, a nagyobb fedlap pedig a mélyebb, természetes barlangi üregtől, az ún. *aragonit-barlangtól* való elzárást biztosítja. Az elzárás természetsszerűleg az idegen behatolást akadályozza meg, de legalább ennyire fontos, hogy a meleg, magas páratartalmú barlangi levegőt távol tartja az attemplomtól.

KL: Nézzük, hogyan vált lehetővé a felső templomnak, vagyis a Szent Iván barlangnak a helyreállítása?

TT: A Szent Iván barlang helyreállítására az Európai Közösség tagállamainak anyagi támogatásával, a PHARE program keretében került sor. A helyreállítás átfogó, nagy természetvédelmi program részeként folyt, és a hivatalos nyilvántartásban „A Budapesti Termálkarszt Barlangjainak és Forrásainak Védelmét Szolgáló 134. PHARE Project 5. alproject: Gellért-hegyi Szent Iván barlang helyreállítási munkái” címmel szerepel.

A PHARE programiroda a barlang helyreállítására 220 ezer ECU-t biztosított. A rendelkezésre álló ECU keretnek forintra váltása mindig a benyújtott részszámlák időpontjában érvényes árfolyam szerint és a számlakövetelés mértékéig történt. A barlang helyreállításának végösszege: 20 829 442 Ft-ot tett ki. A program vezetője dr. Tardy János helyettes államtitkár volt.

KL: Erre a munkára hogyan választottatok kivitelezőt?

TT: Az Európai Közösség előírásainak megfelelően versenykiírással. A pályázati kiírást a Környezetgazdálkodási Intézetnél lehetett megvásárolni. A kivitelezők által benyújtott pályázatokat – a FIDIC és a PHARE ajánlások alapján – 1991. május 25-én értekelő bizottság bírálta el. A pályázatot ismét a GEOÉP 2000 Kft. nyerte el, amelynek referenciális előnye az volt, hogy ellenőrizhetően jó minőségben ő végezte el 1989–1990-ben az alsó barlang helyreállítását.

A PHARE iroda adminisztratív és pénzügyi késlekedése miatt a kivitelezési munkálatok csak 1991. szeptember 30-án kezdődhettek el. A munkakezdésre ez az időpont nem volt éppen ideális, ha arra gondolunk, hogy akár a betonozás, akár a cementes vagy a műgyantás injektálás minősége függ az időjárástól, hőmérséklettől. Szerencsénkre az 1991/92. évi tél enyhe volt, és a hegy belsejében a kőzetek – a környezetben ható geotermikus energia következtében – eleve magasabb hőmérsékletűek.

KL: Kérlek, beszélj arról, hogy a kivitelezés során az egyes munkafázisok hogyan követték egymást?

TT: Ehhez már elő kell vennem az építési naplókat. Mielőtt azonban a naplók fellapozásába kezdek, megemlítem, hogy vizsgálataink alapján és a repedéseképek tanúsága szerint a kőzetperem alátámasztása látszott elsődlegesnek, a bejáratot elzáró betonfal elbontása előtt.

Merev acélbetétes vasbeton ívtartót javasoltunk e célra, amelyben a keletkező vízszintes erőket a vonóvas veszi fel. E szerkezet tervezésében a Budapesti Műszaki Egyetem Építőmérnöki Kara mechanikai tanszékének oktatói: dr. Árvay Kálmán egyetemi docens és Tamássy Tamás egyetemi adjunktus vett részt.

Most rátérek az események időrendi felsorolására:

1991. október 2.: megadtuk a bejáratí ív tervezésével kapcsolatos irányelveket, illetve a méretezéshez a terhelő test méretét;

1991. október 4.: megállapítottuk, hogy a Szent Iván barlang főtéjének kőzetállapota, állékonysága É felé romlik;

1991. október 9.: a Willich-cég közreműködésével műgyantával próba-injektálást végeztettünk. A 80 cm oldalhosszúságú hálósarokpontjaiban kialakított, 1,2 m – 2,2 m – 1,2 m – 2,1 m mélységű fúrólyukakba 60–70–40–30 l, összesen 200 l Wilkitet (275 kg) injektáltattunk;

1991. október 20.: a kőfelületek kezelése Wacker Ott kőzetszilárdító anyaggal. A főhajó feletti kőzetállapot tisztázására mélyített fúrás üreget talált;

1991. november 11.: elkészültek a főhajó feletti kis barlang veszélytelenítési tervei;

1991. november 13.: a felső teherelosztó vasbeton lemez tervezési elveinek, méretének kialakítása;

1991. november 29.: a lezáró betonfal bontásának kezdete;

1991. december 6.: elkezdték a bejáratí ív biztosítószerkezetének az alapozását. A Képző- és Iparművészeti Lektorátus a barlang rácsozatának makettjét zsúrizte;

1991. december 10.: a bejáratí ív biztosítószerkezetének merev acélbetéteit a helyszínről szállították;

1991. december 12.: a felső teherelosztó vasbeton lemez helyének a kitűzése;

1991. december 16.: a felső kis barlang biztosításának (veszélytelenítésének) vasszerelése elkészült, a betonozás elkezdhető;

1991. december 18.: a felső kis barlangban a löttbetonozás elkezdődött;
 1991. december 21.: a felső kis barlang betonozása befejeződött;
 1991. december 22-től 1992. január 6-ig a munkálatok szüneteltek;
 1992. január 8.: a felső teherelosztó vasbeton lemez szerelése;
 1992. január 9.: a teherelosztó vasbeton lemez betonozása;
 1992. január 10.: a bejárati kőzetfal bontása DARDA típusú repesztőgéppel;
 1992. január 14.: állványépítés a főhajóban a védőháló rögzítéséhez;
 1992. január 29.: a Willich-cég a főhajó főtéjében lévő közethorgonyok elhelyezését és ragasztását végzi;

1992. január 31.: a betonfal repesztőgépes bontása befejeződött. A főhajóban a Wakker Steinfestiger közetiszilárdító anyag felhordása (szigorú biztonsági előírások mellett, mert robbanásveszélyes);

1992. február 2.: a bejárati ívnél a merev acélbetétes vasbeton tartó helyének kijelölése;

1992. február 3.: a felső kis barlang feletti teherelosztó lemez bűvönnyílásának bebetonozása;

1992. február 4.: a felső kis barlang veszélytelenítési munkálatai befejeződtek;

1992. február 5.: a bejárati ívnél az alátámasztó tartó talplemezének geodéziai beállítása. A K-i (Duna felőli) alaptest mélysége 2 m, a Ny-é pedig 2,6 m;

1992. február 7.: éjjel betörők jártak a munkahelyen, és gépi berendezéseket vittek el;

1992. február 10.: egy újabb betörési kísérlet. Ettől a naptól éjjeliőrt alkalmaztak. Megkezdődött az alátámasztó szerkezet merev acélbetéteinek szerelése;

1992. február 18.: az ív mentén a betonacél szerelése (3. ábra). A barlangfal vegyszeres és magasnyomású lemosása;

1992. február 24.: a bejárati betonfal maradványának bontása Poclain gépre szerelt Montabert 200 típusú bontókalapáccsal (4. ábra);

1992. február 26.: a betonfal bontása befejeződött (5. ábra);

1992. február 28.: az alátámasztó tartó vonóvasainak beépítése;

1992. március 3.: a bejárati díszrács és kapuzat vezetősínének beállítása;

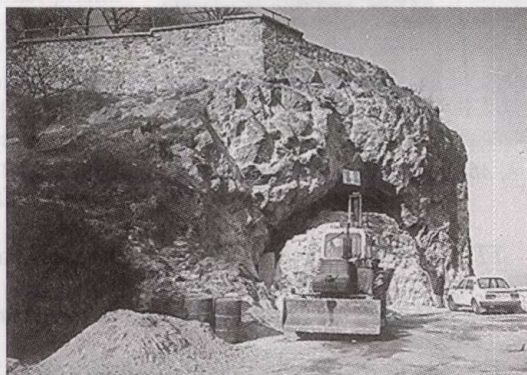
1992. március 6.: az alátámasztó tartó zsaluzatának készítése, alátámasztása;

1992. március 9.: az alátámasztó tartó betonozásának kezdete (6. és 7. ábra);

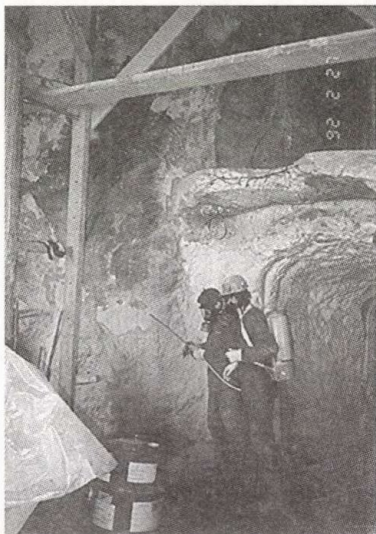
1992. április 29.: a templom előtti térburkolat betonozása, majd aszfaltozása.

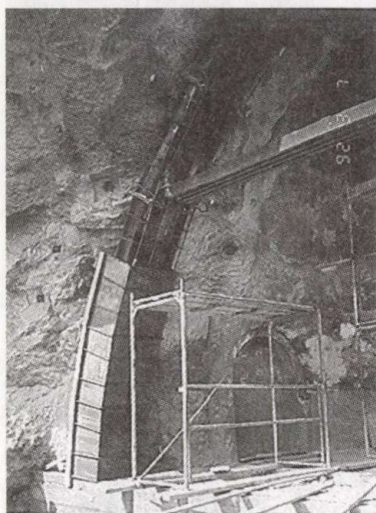
3. ábra. Az utolsó ív fával alátámasztva

4. ábra. A bejárati betonfal bontása

5. ábra. Vegyszeres felületkezelés védőfelszerelésben

6. ábra. Az ív bebetonozása előtti helyzet

KL: Az előzőekben említést tettél a főhajó felett talált kis barlangról. Mit okozott ez a munkák folyamatosságában?

TT: 1991. október 20-án, amikor a barlang feletti kőzetállapotot fúrással akartuk ellenőrizni, az egyik fúrásban a szerszám 2,6 m-t esett, majd 50 cm után a templomban, a szentély felett megjelent a fúró. Egy alapvetően hévizes eredetű, kis barlangot találtunk a templom főhajója felett, amelyről eddig nem tudtak. Omlásveszéllyel is kellett számolni, ezért a faszerkezetű védőfolyosó ellenére meg kellett tiltani a híveknek, hogy ezen az útvonalon járjanak be a működő altemplomba.

A közelítőleg ovális alaprajzú üreg hossza 4,6 m, szélessége 2,7 m volt. A helyszín alapos megismerése után úgy határoztunk, hogy az üreg belső felületét két rétegű, hálós vasalású, beton biztosítószerkezettel látjuk el. A terheléseket részben 14 db szintes kőzethorgonnyal oldalirányba adjuk át a kőzetre, részben a felszínen kialakított vasbeton lemezhez kötjük.

Az üreg és a szentély közötti, kb. 50 cm vastag kőzetréteget csavarok segítségével az üreg vasbeton biztosítószerkezetéhez fogjuk fel. Manapság, ha felnézünk a főhajóba láthatjuk a néhány négyzetméteres védőhálót és a kőzethorgonyokat. A terhelosztó vasbeton lemezszerkezet tervezésében megint dr. Árvay Kálmán és Tamássy Tamás volt segítségünkre.

KL: A bejárati peremet alátámasztó fal elbontásakor, illetve a tartó beépítésekor történt-e valami rendkívüli esemény?

TT: Örömmel mondom, hogy nem történt semmilyen váratlan esemény. Hadd adjak itt hangot örömmünk, hogy az építkezés időszakában a sziklatemplomnál baleset egyáltalán nem volt.

Visszatérve az eredeti kérdéshez, a fal elbontását megelőzően 700 mázsa cementet, 16 mázsa műgyantát injektáltunk be, illetve 120 kőzethorgonyt építettünk be a barlangba. Mindezek ellenére a bontást szakaszosan és nagyon odafigyelve hajtottuk végre. Nem bíztunk semmit a véletlenre.

KL: A Szent Iván-barlang villamos tervezését ki végezte?

TT: Hasonlóan az altemplomi részhez, a villamos tervezést és a művezetést ismét dr. Ferencz Csaba professzor végezte.

KL: Mit lehet ma tudni a régi díszrácscról és kapuzatról? A most elkészített rácsnak kik az alkotói?

TT: A régi díszrácsmagassága mindössze 2,50 m volt, ezt az 50-es években egyszerűen levágták. Csonkjait a templom helyreállítása előtt még látni lehetett. A rács és a dísz-

7. ábra. Folyik az ív bebetonozása

kapuk élete valószínűleg az olvasztóban fejeződött be. Hasonló sorsra jutott a Pálos kolostor tornyában elhelyezett harangjáték is.

A most elkészült díszrácsnak *Karaj Lóránt és Pölöskei József* ötvös-művészek az alkotói. Az egyes rácselemek – igen szellemesen – derékszögben elforgathatók, és félretolhatóak. Ezzel szinte az egész nyílás szabadabbá tehető. A rács felső részén a művészek által elkészített *pálos címer* barokk változata látható.

KL: Ha tudsz olyan esetet, amelyre mint régi tervező nem számítottál, kérlek, mondd el.

TT: Hát ilyen eset volt az, amely a már többször emlegetett lezáró betonfallal kapcsolatos. 1951. március 26-án – amint már említettem – az ÁVH emberei a templomban vandál pusztítást végeztek. Lerántották a Szűz Mária szobrot is, amely eredetileg 3–4 m magasan volt elhelyezve. Ezután a szobornak nyoma veszett. Az elmúlt egy-két évben a pálos rendhez a hívek részéről több bejelentés érkezett arról, hogy tudomásuk szerint a szobrot (vagy összetört darabjait) a lezáró falba bebetonozták. Izgalmas feladat volt tehát a szobor esetleges helyének a felderítése.

Önzetlenül a segítségünkre sietett a *Mecseki Szénbányák GEOPÁRD Kft.-je*, akik a betonfal inhomogenitásának felderítésére ún. *szeizmikus átvilágítást* végeztek. A mérések a 140 m³-nyi fal *vegyes összetételét* állapították meg. A mérési eredmények ismeretében elvégzett próbavéséskor azt tapasztaltuk, hogy a beton nagyszilárdságú, és ezért *reménytelenné* vált a szobornak vagy töredékeinek sérülésmentes kiemelése. Végül is a fal elbontásakor nem találtunk szobormaradványokat, de a munka példa volt az önzellen segítőkészségre.

Ugyanígy a *Budapesti Műszaki Egyetem fotogrammetria tanszéke* adományként készítette el a tervezéshez a *barlangnyitás külső és belső oldali mérőképeit*, és adományként küldte el a *bejárati lépcső* a kivitelező *GEOÉP 2000 Kft.* felajánlásában.

KL: Tudomásom szerint élénk érdeklődés kísérte a helyreállítási munkákat.

TT: Igen, és így volt. Jött az utca embere, különösen az idősebb korosztályból valók, akiket gyerekkori, fiatalkori emlékek kötöttek a sziklatemplomhoz. Rendszeres volt az újságok, a Rádió és a Televízió érdeklődése is, de megemlíthetem a kormány tagjainak, az országgyűlési képviselőknek, a diplomatáknak és a magyarországi egyházak tisztségviselőinek látogatásait is.

Végezetül két nevezetes időpontról, két hangulatról szeretnék még szólni.

Az első 1992. február 26-a volt. *Buda ún. berlini fala* végérvényesen leomlott, de mondhatom úgy is, hogy megszűnt a város egyik szégyenfoltja.

Ragyogó napsütés volt, csípős februári széllel. A katonazene pergő dallama sok érdeklődőt gyűjtött össze. Néztem az arcokat, a sok csillogó szemet, talán nemcsak a szél és a napsütés miatt ... *A falból mára csak egy darabka maradt* a következő felírással: *MENTO!* Annak a 2–2,5 m vastag betonfalnak a maradványa, amellyel a *kommunista hatalom a sziklatemplomot befalazta*, s még emlékét is el akarta törölni.

A második időpont 1992. június 6-án 11 óra, amikor a *Lourdesi-kápolna* újraszentelésére megérkezett *Gyulay Endre szeged-csanádi megyéspüspök*. Az *Oroszlányi Szénbányák fúvószenekara* játszott *Kondor Ferenc* karmester vezényletével. Az alkalomhoz il-

8. ábra. Gyulay Endre megyéspüspök megszenteli a helyreállított felső templomrészét (fotó: Albrecht Gyula)

nak, a Csillagok Királynőjének. Kérem és bizton tudom, hogy elkezdhettük, sokak nevében köszönöm, hogy a FALAT ledönthettük, és hogy az ÍVET helyreállíthattuk.

Átadom a kápolnát sokak nevében: így különösen és kiemelten a kezdeményező Tardy János, ma helyettes államtitkár úr nevében; a helyreállítást kezdetől vezető Tasnádi Tamás bányamérnök úr nevében; Réthelyi Géza villamosmérnök úr nevében, akinek áldozatosan felajánlott sok munkája fekszik az elektromos rendszerben; id. és ifj. Varga Lajos urak, a GEOÉP vezetői és a GEOÉP egésze, munkatársai nevében, akiknek munkája majdnem minden, amit itt látunk; Tombáczi József mérnök úr és a Magyar Kábel Művek nevében, ahonnan a kábeleket kaptuk adományként; Harsányi Menyhért mérnök úr és a Villanyszerelőipari Vállalat nevében, ahonnan a kapcsolószekrényeket kaptuk szintén nagyrészt adományként; Duráczky Zoltán, Wlassics Zoltán urak és a Kandeláber Rt. nevében, akik a csillárokat és kandelábereket szállították nagy kedvezménnyel, Horváth József, Láng Ernő, Vargha György urak és a Tungsram Rt. nevében, ahonnan a világítótesteket kaptuk adományként, amiket itt körös-körül látnak; Göblös János, Papp Károly urak és a REMIX nevében, ahonnan a csatlakozókat kaptuk adományként; Povjeszló István vállalkozó úr és villanyszerelő társai, Ungvári Károly, Mónus Pál, Juhari Pál és Czikke László urak nevében, akik a bekötések zömét végezték felajánlásként; Sággy Károly, Csillag Miklós, Barta Béla és Szabó Iván úr (aki akkor még nem volt miniszter) nevében, akik építési munkákat ajánlottak fel; Váczy Attila, Minda János urak és a most sajnos súlyos beteg Domokos Györgyné úrnő, valamint a Budapesti Műszaki Egyetem fotogrammetria tanszéke nevében, akik a mára már lebomlott fal felmérését ajánlották fel; Várfalvy Lajos geológus úr, a fal átvilágítója nevében; a rácsot alkotó Karajz Lóránt és Pölöskei József, valamint a Szűzanya szobrát elkészítő Czinder Antal művész urak nevében; Mohai Attila üvegfestő művész úr nevében; Kiss Miklós mérnök úr, a Fővárosi Elektromos Művek és XI. kerületi kirendeltsége nevében, akik különös előzékenységgel és segítőkészséggel jártak el, továbbá mindazon, név szerint nem említettek nevében, akik adománnyal, munkával, kedvezménnyel, készségességgel segítettek.

Mindnyájan, akik itt valamit tettünk, egy darabot beépítettünk magunkból a sziklába, s hiszem és tudom, hogy egyben épültünk magunk is.

Templomot építeni ritka tisztesség, a SZIKLÁT építeni magyarként kötelesség. Nagy tisztesség, hogy érdemtelen létiünkre mégis részünk lehetett e kötelesség teljesítésében."

lett a bányász zenekar közreműködése, hiszen 1925-ben a barlang templommá alakítását is a bányászokra bízta, de a jelenlegi helyreállítást szintén a szakma munkatársai végezték el. Köszönet Barabás Mihály oroszlanói vezérigazgatónak, aki a zenekart a pálosok rendelkezésére bocsátotta.

A szentelő püspök (8. ábra) jelenlétében, az építők nevében dr. Ferencz Csaba adta át a templomot a következő szavak kíséretében:

„Az a megtisztelő feladatot kaptam, hogy átadjam a kápolnát. Mindnyájunk nevében átadom a Szűzanyának, Magyarország Patrónájának,

A szentelési szertartással *befejeződött a sziklateplom újjáépítésének a története*. Ettől kezdve a mindennapok írják a templom történetét, őszintén bízom benne, hogy *békés történetét*.

Befejezésül *Szent Borbála* emlékünnepehez kapcsolódva gondolok mindazokra és családjaikra, akik *a magyar bányászatban és a magyar kohászatban* dolgoznak. Kívánom, hogy *mielőbb szűnjék meg a lelkeket gyötrő, a feleslegesség érzetét keltő létbizonytalanságuk*. Kívánom, hogy a *Köztársasági Elnök* úr és a *Bíboros* úr itt elmondott szavai és fohásza találjon meghallgatást annál a *Szent Borbálánál*, aki – mint a 14 segítőszent egyike – hathatósan közbenjárhat sorsunk jobbrafordulásáért. Ha valaki, akkor apja gaztettéből *Szent Borbála* igazán megtudhatta, mit jelent a meg nem értés, a mellőzöttség, a feleslegesség.

KL: Úgy legyen! Köszönöm a beszélgetést.

IRODALOM

- [1] *Pfeifer Gy.*: Nagyasszonyunk Szent-gellérthegyi Sziklateplomának története. Budapest, 1931.
- [2] *Schütz A.*: Szentek élete; I. kötet. Szent István Társulat, Budapest, 1932. p. 62.
- [3] *Horusitzky H.*: Budapest dunajobbparti részének (Budának) hidrogeológiája. Budapest, 1939.
- [4] *Kessler H.*: A gellérthegyi karszthidrológiai észlelőállomás. Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet, Budapest, 1965.
- [5] *Szántó K.*: A katolikus egyház története; I–II–III. kötet. Ecclesia.
- [6] *Puskely M.*: Szerzetesek. Zrínyi nyomda kiadója, 1990. p. 79–81.
- [7] A helyreállítással kapcsolatban készült dokumentációk, tervek, határozatok, levelezések, feljegyzések.

Mit várok egyesületünkötől?

Néhány gondolat a megújuláshoz

Mi öten, szakmánknak és egyesületünknek – immár sajnos – veteránjai, havonként egy-két órára, egy-két pohár sör mellett összejövünk valamelyik sörözőben baráti beszélgetésre. Hogy miről folyik a szó? Sok mindenről: családról, politikáról, ismerősökről, de legtöbbször mégis *szakmánk helyzetéről és az egyesületről*. 1992. novemberi és decemberi találkozónkon főleg az volt a téma, hogy miként képzeljük egyesületünk szerepét, feladatait, működését, szervezetét a közeli és távolabbi jövőben: akkor, amikor a 10 évvel ezelőtti 9000-es taglétszám mostanra 6000-re olvadt, s 10 év múlva talán visszaáll a harmincas évek mintegy 1000 személyes tagsága.

Konkrétan az adott időszersűséget e véleménycserének, hogy az OMBKE elnöksége az 1992. novemberi ülésén az elnökség tagjai között szétosztott egy fogalmazványt, hét témacsoportban felvetve benne az egyesületi élet, s benne a szaklapok megújításának sarkalatos kérdéseit. Ezt a kérdéscsoportot a szakosztályok és helyi szervezetek vezetői is megkapták azzal a felhívással, hogy alakítsák ki álláspontjukat, s – ezeket figyelembe véve – a december közepi elnökségi ülésen fogalmazódják meg egy vitaanyag az egyesületi élet megújításáról.